

лесного винограда имеет первостепенное значение. В качестве охранных мер следует создать заказник в окрестностях с. Буторы (урочище Буторы 1), вести поиск других мест произрастания этого винограда в Приднестровье и в случае нахождения создавать там микрозаказники.

1. Якубовский Т.А. Сарматская флора Молдавской ССР // Тр. Ботан. ин-та АН СССР. Сер. 1. — 1955. — Вып. 2. — С. 155—159.
2. Негру А.Г. Миоценовая флора северо-востока Молдавской ССР. Автореф. дис. ... канд. биол. наук. — Ленинград, 1969. — 24 с.
3. Янушевич З.В., Пелях М.А. Дикорастущий виноград Молдавии. — Кишинев, 1971. — 107 с.
4. Пачоский И.К. Дикий херсонский виноград. — Одесса: Б. и., 1912. — 18 с.
5. Маковецкий Н.И. Дикий виноград Приднестровья // Уч. зап. Кишинев. ун-та. — Кишинев, 1952. — Т. 4. — С. 252—260.
6. Негруль А.М. Вопросы происхождения и селекции винограда на генетической основе // Генетика. — 1968. — № 3. — С. 84—98.

Поступила 21.03.2000

УДК 580.027.2: 631.525

ЛІСОВИЙ ВИНОГРАД
НА ЛІВОБЕРЕЖЖІ ДНІСТРА

I.M. Жилкина, В.С. Тищенко

Державний ботанічний сад Придністров'я,
Молдова, Тирасполь

Наведено відомості про сучасне поширення лісового винограду (*Vitis silvestris* C.C. Gmel.) у лівобережних районах Дністра. Наведено деякі морфологічні та біолого-екологічні особливості виявлених особин.

VITIS SILVESTRIS GMEL.
IN THE DNIESTER LEFT-BANK AREA

I.M. Zhilkina, V.S. Tishchenkova

State Botanical Gardens of
the Dniester area, Moldova, Tyraspol

It is established, that *Vitis silvestris* Gmel. was kept in present day flora of the Dniester left-bank regions. Some species were above 100 years old. Information on morphological and bio-ecological features of the found species is presented.

ДАРНЕ ALTAICA PALL. В УМОВАХ КУЛЬТУРИ

В.Г. КОНДРАТЮК-СТОЯН

Ботанічний сад ім. акад. О.В. Фоміна
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Україна, 01032 Київ, вул. Комінтерну, 1

Вивчений ритм сезонного росту та розвитку, ступінь зимостійкості, репродуктивна здатність та наявність природного поновлення *Daphne altaica* Pall. в умовах ботанічного саду. Зроблений висновок про можливість їх культури.

Деякі рідкісні і зникаючі рослини, які вирощуються в ботанічних садах, в природних умовах не забезпечуються надійними заходами охорони, тому їх культивовані зразки можуть вважатися страховим фондом, а розмножені в культурі рослини можуть використовуватися для їх репатріації в при-

роду або для посилення природних популяцій на заповідних територіях [6]. Введення в культуру раритетних видів, які мають важливе практичне значення (лікарських, декоративних та ін.), може істотно знизити антропогенний тиск на їх природні популяції. Останнім часом до таких рослин належать *Daphne altaica* Pall. (вовчі ягоди алтайські).

© В.Г. КОНДРАТЮК-СТОЯН, 2000

Майже століття йде дискусія з приводу систематичної близькості видів *Daphne altaica* Pall., *D. caucasica* Pall., *D. sophia* Kalen., *D. taurica* Kotov. Наприкінці XIX і на початку XX століття з'являється досить численна література, присвячена цьому питанню. Деякі дослідники [1, 5, 13] до *D. altaica* відносять середньоросійські популяції *D. sophia* Kalen., а П.С. Каплуновський [8] ще й кримську *D. taurica* Kotov, Є.Л. Вольф [4] зазначає, що *D. altaica* Pall. і *D. caucasica* Pall. — два дуже схожі види. У *D. caucasica* квітки зовні опушені і зав'язь з волосистою маківкою, а у *D. altaica* — квітки майже голі і зав'язь теж гола. *D. sophia* він визначає як різновид *D. altaica*. Декотрими дослідниками, що ототожнюють *D. sophia* з *D. altaica*, висловлюється думка про заносний характер цієї рослини на Середньоросійську височину. М.І. Голенкін [5] першим намагався довести тотожність *D. sophia* з алтайським видом і висловив припущення, що вона була занесена на Середньоросійську височину з Алтаю птахами, шляхи перельоту яких тут проходять. В.І. Талієв [17] припускає можливість занесення *D. sophia* з Алтаю як лікарської рослини поміщиками Бекарюковими, з саду яких вона пізніше поширилася. Більшість ботаніків [2, 3, 7, 9, 10—12, 14, 16] схиляються до думки, що хоч *D. altaica* за своїми морфологічними ознаками дуже близька до *D. sophia*, *D. taurica* та *D. caucasica*, проте вона є цілком самостійною географічною расою, що давно вже відокремилася від них. Реліктова гіпотеза отримує все більше прихильників і стає панівною серед ботаніків. Знайдені при палеоботанічних дослідженнях рештки насіння виду, близького до *D. altaica* і *D. sophia*, в Тамбовській, Рязанській областях, свідчать про те, що в минулому існував єдиний ареал батьківської форми цих 2 видів, який простягався від Середньоросійської височини до Алтаю [7, 12]. В антропогені під впливом зледеніння з'явилися диз'юнкції в ареалі, що дали початок формуванню близьких видів *Daphne*. М.І. Котов [10] вважав, що *D. altaica* Pall., *D. sophia* Kalen., *D. caucasica* Pall., *D. taurica* Kotov виникли від якогось загального предка сарматської флори. В даний момент чітко розмежовуються 2 па-

ри: східна — з чорними плодами (*D. caucasica* і *D. altaica*) і західна — з червоними плодами (*D. sophia* і *D. taurica*). Палінологічні дані підтверджують самостійність *D. altaica*, *D. caucasica* і *D. sophia* [2]. *D. taurica* вперше описана П.С. Каплуновським [8] у 1967 р. як *D. altaica*, пізніше виділена М.І. Котвим у новий вид, тому в даних дослідженнях відсутня. Ми поділяємо точку зору тих дослідників, які вважають *D. altaica* окремим таксоном, хоч і дуже близьким до інших *Daphne* ряду *Alpinae* Keissl.

Daphne altaica Pall. — релікт палеоген-неогенової лісової субтропічної флори тургайського типу, ендемік Алтаю [3]. Поширений на хребтах Саур, Тарбагатай і Джунгарський Алатау. Однодомний листопадний ентомофільний чагарник до 1 м заввишки з нечисленними гілками, які галузяться у верхній частині. Зростає біля джерел, по заплавах невеликих річок і на кам'янистих схилах гір, не піднімається високо в гори (на Алтаї лише до 1250 м). Всюди трапляється поодинокими екземплярами чи невеликими групами серед заростей кущів. За екологічними потребами *D. altaica* — світлолюбна рослина, мезоксерофіт і мезотроф [9]. У результаті лісозаготівель ареал її скорочується. Крім того, вовчі ягоди алтайські масово збираються населенням як лікарська сировина та декоративна рослина. Цілющі властивості *D. altaica* зумовлені наявністю великої кількості біологічно активних речовин: кумарину, флавоноїдів, катехіну. Зокрема, на Алтаї використовують їх кору і деревину при зубному болю. Настій пагонів з плодами застосовують при лихоманці [15]. Медонос.

У культурі вовчі ягоди алтайські з 1796 р. [14] вирощуються в колекціях ботанічних садів міст Москви, Таллінна, Тарту, Томська, але внаслідок упередженої думки, що це отруйні рослини, широкого розповсюдження не набули.

В Ботанічний сад ім. акад. О.В. Фоміна Київського національного університету імені Тараса Шевченка інтродуковані в 1979 р. рослинами природного поновлення з Алтаю. У 22-річному віці мають у висоту близько 1 м. Листки починають розпускатись 18.IV ± ± 10 днів, формуються до 15.V ± 5 днів і почи-

нають опадати $16.X \pm 3$ дні. Фаза осіннього забарвлення листків на аспективість насаджень не впливає, бо проявляється нерегулярно і нечітко. Приріст пагонів завершується в третій декаді травня. Цвіте з $09.V \pm 5$ днів по $26.V \pm 3$ дні. Інтенсивність цвітіння: біологічна — 1—2 бали, декоративна — 2—3. Плодоносить періодично, рясність незначна. Плоди досягають $18.VII \pm 14$ днів. Для вовчих ягід алтайських характерні повторні цвітіння і приріст. Зимостійкість 1—2 бали. Повнолюються кореневою поростю. Період вегетації триває 174 ± 12 днів.

В культурі краще ростуть на дренованих, родючих, помірно зволжених ґрунтах. Розмножуються насінням, живцями та кореневою поростю. Погано переносять пересадку дорослими рослинами.

Завдяки рясному цвітінню, яке разом з фазою бутонізації триває близько 1 міс, придатні для використання у декоративному садівництві (вільні групи, передній план куртин, рокарії). Крім того, можливе їх культивування заради одержання лікарської сировини.

Тривалість вегетаційного періоду, його строки перебігу, особливості сезонних ритмів розвитку, а також ступінь зимостійкості і репродуктивна здатність вовчих ягід алтайських свідчать про можливість їх вирощування у районі досліджень.

1. Алянская Н.С. Волчегородник алтайский в Москве // Бюл. Гл. ботан. сада. — 1979. — Вып. 112. — С. 22—24.
2. Архангельский Д.Б. Палинология видов рода *Daphne* L. Советского Союза // Ботан. журн. — 1967. — 52, № 12. — С. 1785—1789.
3. Винтерголлер Б.А. Реликты вокруг нас. — Алма-Ата: Кайнар, 1984. — 88 с.
4. Вольф Э.Л. Культура и размножение *Daphne* // Прогрессивное садоводство и огородничество. — СПб., 1912. — С. 1272—1273.
5. Голенкин М. Заметка о *Daphne sophia* // Приложение к протоколу заседаний Импер. Моск. о-ва испытателей природы. — М., 1899. — 14, № 1. — С. 4—10.
6. Горбунов Ю.М. Охрана редких и исчезающих видов растений в интродукционных центрах России // Вісн. Інтродукція та збереження рослинного різноманіття. — К.: Вид-во Київ. ун-ту, 1999. — Вип. 1. — С. 15—16.
7. Дорофеев П.И. О позднелиценевой флоре села Моисеево на юге Тамбовской области // Ботан. журн. — 1986. — 71, № 1. — С. 3—15.

8. Каплуновский П.С. О дикорастущем волчегороднике *Daphne altaica* Pall. как новом виде для флоры Крыма // Там же. — 1967. — 52, № 4. — С. 504—508.
9. Коропачинский И.Ю. Древесные растения Сибири. — Новосибирск: Наука, 1983. — С. 289—291.
10. Котов М.И. Новый вид — волчегородник крымский (*Daphne taurica* Kotov) и его генетические связи // Ботан. журн. — 1970. — 55, № 9. — С. 1335—1340.
11. Лучник З.И. Интродукция деревьев и кустарников в Алтайском крае. — М.: Колос, 1970. — С. 434—435.
12. Мельник В.И. Эколого-ценотические закономерности распространения *Daphne sophia* в реликтовых местообитаниях // Ботан. журн. — 1995. — 80, № 3. — С. 46—50.
13. Мешков А.Р. Районы флоры меловых и известняковых обнажений Среднерусской возвышенности // Там же. — 1951. — 36, № 3. — С. 249—257.
14. Победимова Е.Г. Семейство Волчниковые. — Л.: Изд-во АН СССР, 1949. — С. 483—500. — (Флора СССР: В 35 т.; Т. 15).
15. Растительные ресурсы СССР. Цветковые растения, их химический состав, использование. Семейства Раецелиеae — Thymelaeaceae. — Л.: Наука, 1986. — 336 с.
16. Смолко С.С. Третинний реликт — вовчі ягоди Софії (*Daphne sophia* Kalen.) на Середньоросійській височині та його сучасне поширення // Укр. ботан. журн. — 1967. — 24, № 1. — С. 69—74.
17. Талиев В.И. К вопросу о взаимоотношениях *Daphne altaica*, *Daphne sophia* и о *Daphne julia* // Юбил. сб. Б.А. Келлера. — Воронеж, 1931. — С. 13—20.

DAPHNE ALTAICA PALL. В УСЛОВИЯХ КУЛЬТУРЫ

В.Г. Кондратюк-Стоян

Ботанический сад им. акад. А.В. Фомина
Киевского национального университета
имени Тараса Шевченко, Украина, Киев

Изучен ритм сезонного роста и развития, степень зимостойкости, репродуктивная способность и наличие естественного возобновления *Daphne altaica* Pall. в условиях ботанического сада. Сделан вывод о возможности их культуры.

DAPHNE ALTAICA PALL. UNDER CONDITIONS OF CULTURE

V.G. Kondratyuk-Stoyan

O.V. Fomin Botanical Gardens, Taras Shevchenko
Kyiv National University, Ukraine, Kyiv

The rhythms of seasonal growth and development, the degree of winter-resistance, the reproductive ability as well as the availability of nature renewal of *Daphne altaica* Pall. have been studied under the conditions of Botanical Gardens. A conclusion about the possibility of its culture has been drawn.